

*Időtlen korszerűség**Orosz János kiállítása a Budai Klub-galériában*

an egy álomnak tetsző, időtlenné távolodott emlékem, annyira valószínűtlen, hogy már én is gyanakszom, megtörtént-e? Egyetlen villanykörte világít, mint az utcai lámpa, félhomályból fehérítő falak közt, akár a szakadék alján, ahol valaki nagy sziklának tűnő kővel küszködik. A helyzet ősemberi, a Jákob és az angyal küzdelmét idéző Michelangelo műhelyére gondoltat. Közelebről Orosz Jánost látjuk, aki meg sem lepődik rajtunk, csak mi csodálkozunk, hogy is került oda? Kalandozásunk közben, a félkész, műteremnek használt templom lakóját akartuk meglátogatni, és őt találtuk, aki maga is vendég, vagyis itt kapott helyet barátjától szobrának elkészítésére. Az idő a hatvanas évek közepe, a hely a Hűvösvölgy mélypontja, az azóta biztosan befejezett, fölszentelt templom. Orosz Jánost festőnek tudtam, láttam már kiállítását is, és olyan sokat hallottam róla, mintha ismerem volna. Nemcsak azért rögződött belém ez a kép, mert különös volt a látvány, hanem mert szimbolikussá hitelesítette az élet az ő állandó erőfeszítését, amint küzd az anyaggal, de mindig hiányzik valami ahhoz, akkor éppen a hely, ma a méltó elismerés, hogy igazán otthon érezhesse magát. Birkózik és boldogul az anyaggal, az anyag is együtt szenved, s dicsőül vele. És nincs megállás, még ha tizenhat évig tart is a nagy szobor elkészítése. Két évig élt Olaszországban, megértette, megcsodálhatta Michelangelót. Milyen korlátlan lehetőséget kapott a sorstól a zseni, hogy meglehessen a *Pieta*, a *Dávid*, a *Mózes-szobor*, megfesthesse szinte hanyatt fekvő a Sixtusi kápolna freskóit, befejezhesse a Szent Péter bazilikát. A magyar művésznek rövid ösztöndíja után turistaportrékat kellett rajzolnia, hogy a művészeti kincsek és források közelében maradhasson. S amikor hazatért, elkezdte monumentális terveit a szűkös és levegőtlen országban megvalósítani.

„Egyre inkább azt éreztem, hogy a festészet is inkább a létezés jelensége, mint esztétikai jelenség.” Ilyent csak az mondhat, aki a legteljesebben birtokolja mesterségét, s tisztában van a létezés lényegével. Orosz János értői mindig az emberi jelleget hangsúlyozzák művészetében. A kezdetektől máig muszáj ezt megállapítani, túl a jelentésén, pajzs gyanánt is az absztrakt kizárólagossága, az álrealizmus dogmája és az olcsó divatok mákonya ellenében. Időtlenül korszerű, mert az igazabb emberért van, a fájdalom és a vigasz tekintetét keresi, a reményért küzd a legkétségesebb helyzetekben is. Hiába állják körül a bárányát óvó pástort az ördögi lények, s nem hiába figyelmeztet az égett képek megégett emberalakja, a búcsúzó lovacska mégis csak főséges tragédiától fényes, akár Bartók homályból feketülő, megrémült, iszonyra vetülő szemei. Katarzist kelt, s mi megrendülünk tükörképüktől. Korábbi mítoszi festményei fölébresztették az utolsó stáció előér-

zetét, sejthető volt, hogy a báj elkomorul, és az irónia megfeketedik. Az előbbi sokféleségből mára egynemű, egyértelmű, rettenetesen végső látomás lett. Íme, az ember! Hát ez az ember? A népmesék és hiedelmes történetek alakjai az apokaliptiszis rémei lettek, a lehetséges jövő emlékeire változtak. És amikor látjuk, mi az ember, megtudhatjuk, mi lehet belőle földi vonulásának utolsó állomásán. Az történt meg a művekben, aminek az életben soha nem szabad megtörténnie.

Ez a kiállítás grafikákból és akvarellekből állt össze. Kamarajellege miatt sem fedheti egészen előbbi mondataimat. A nagyobb csendet, tüzetesebb figyelmet kívánó rajzokban újjáéled s intímébbé alakul a humor, a szatíra, a groteszk, ahogy a művész gondolkodásának folyamatát rábízta a ceruzára, vagyis ahogy a rajzolásal gondolkodik. Talán a kiállított *Szemfényvesztők* című rajzfűzér egy nagyobb vállalkozás előlege is lehet. Bár így is teljes az élmény. Akár az akvarellek láttán, melyek a kísérletezés műhelyébe engednek bepillantani, a *Zománckirály* valójában egy lehetséges zománckép terve, a *Halászkirály* a tapétára kent vízfesték miatt olyan különös. Az *Öregszekér* című kép talán egy új festési mód első darabja. Megrendítő magányt áraszt a mozaikossággal, miként Van Gogh üres ladikjai, ugyanakkor Rippl-Rónai kukoricás képeire emlékeztet.

Egy monumentális, modern művészet háttéréből közelítettem e mostani kamarajelligű kiállításhoz, hogy az alkotásokat Orosz János munkásságban is értelmezhessük.

